

Şair, yazıçı, dramaturq, tərcüməçi, görkəmli maarif və mədəniyyət xadimi Abdulla Şaiq Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində ləyqli yer tutan ədiblərdəndir. Onun adı həmişə hörmət və ehtiramla xatırlanır.

Abdulla Şaiq yaradıcılığa başladığı, əlinə qələm götürdüyü gündən ömrünün sonunadək yazdığı bir-birindən maraqlı bədii əsərləri ilə ədəbiyyatımızın zənginləşdirilməsinə və inkişafına töhfə verib. Onun zaman-zaman qələmə aldığı bir-birindən dəyərli bədii əsərləri ədəbi fikrin, maarif və mədəniyyətin tərəqqisinə güclü təsir göstərmişdir. Yaradıcılığına nəzər yetirdikcə görürük ki, Abdulla Şaiq böyükrlə yanaşı, uşaqlar və gənclər üçün də yazıb-yaratmışdır. Bir-birindən dəyərli əsərləri ilə gələcək nəsillərin milli ruhda böyüməsinə çalışmışdır. Şairin heç vaxt bədii dəyərini itirməyəcək əsərləri bu gün də məktəblərdə tədris edilir. Bu əsərlər ədəbiyyatsevərlər tərəfindən maraqla oxunur.

Şairin əsərlərinin dili sadə, mənası isə dərinidir. Onun uşaq və gənclər üçün yazdığı əsərlər gözəl lirik şeirlərdən,

baycanın odövrədəki ziyalıları, əsasnamədə tələb olunduğu kimi, milli təhsilin yaradılması istiqamətində tədbirlər hazırlamağa başladılar. Bu şərəfli missiyanı yerinə yetirənlərdən biri Abdulla Şaiq oldu. Məhz onun təşəbbüsü və davamlı çalışqanlığı nəticəsində ərsəyə gələn layihə 1918-ci ildə - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dönmində reallaşdı. Abdulla Şaiqin təşəbbüsü ilə 3 aylıq Azərbaycan dili kursu açıldı. Kursu cəlb edilən 25 şagirdə dərsləri türk dilində A.Şaiq, Q.R.Mirzəzadə, C.Cəbrayıl-bəyli, H.S.Səyyah kimi müəllimlər tədris edirdilər. Milli məktəb 1924-cü ildə ilk məzunlarını buraxdı. C.Cabbarlı, T.Ş.Simurq, R.Axundov, M.Müşfiq, V.Axundov, S.Vəzirov, A.Əfəndizadə, B.Talıblı, S.Rüstəm, M.Dilbazi, Ş.Bədəlbəyli, Ə.Bədəlbəyli, A.Musaxanlı, M.A.Dadaşzadə, F.Qasımzadə, Niyazi,

kəmməl təhsil alan Abdulla Şaiq tarix, psixologiya elmlərini, həmçinin Şərq, Azərbaycan, rus ədəbiyyatını dərinlə mənimsəyib. Payızda anası Xorasana gələrək Abdullanı da Tiflisə gətirib. Bir neçə aydan sonra o, Bakıya köçüb. Tiflisdə tanış olduğu dövrünün görkəmli ziyalıları Nəriman Nərimanovla görüşüb. Ona müəllimlik etmək arzusunda olduğunu bildirib.

Tiflisdə və Xorasanda fundamental təhsil almış Abdulla Şaiq poetika, məntiq, dini və dünyəvi elmlər, ərəb şeiri və ədəbiyyatı tarixini mükəmməl öyrənmişdi. Qələmə aldığı əsərlərinin hər cümləsində, hər sözündə bu mükəmməlik, dərin təfəkkür özünü aydın şəkildə göstərirdi. Tədqiqatçıların yazdığına görə, özünəməxsus üslubu ilə başqalarından seçilən Abdulla Şaiqin yaradıcılığı daha çox milliliklə bəşəriləyin, ənənə ilə müasirliyin üzərində qurulmuşdu. Şair yazdığı əsərlərində həm turançı bir mütəfəkkir, həm də bəşəri ideyaların carçısı və təbliğatçısıdır. Şərq-mədəniyyətin beşiyi adlandırılan Abdulla Şaiq Qərb sivilizasiyasının nailiyyətlərindən də məqsədyönlü istifadəni məqbul hesab edirdi.

Bəzən elə olur ki, hansısa şairi, yazıçıyı bir hekayəsi, bir şeiri xalqa və

- Adəm ata! Bütün bəşəriyyət bir olan Allahın yaratdığı cahanın övladlarıdır. Ona görə "ipəkdən yumşaq poladdan kəskin" (S.Vurgun) böyük və incə ruhlu A.Şaiq ötən yüzilliyin önlərində - 1910-cu ildə yazıb:

*Həpimiz bir yuva pərvərdəsiyiz!
Həpimiz bir günəşin zərrəsiyiz!
Ayramaz bizləri təgiri - lisan
Ayramaz bizləri tədbili - məkan"*

Abdulla Şaiq müəllimliyə böyük önəm verirdi, bu peşəni hər şeydən üstün tuturdu. Qürurla deyirdi ki, "Mən yazıçılığımın ziyadə müəllimliyimlə iftixar edirəm". Müəllim olması ilə həmişə öyünən Abdulla Şaiq anadilli təhsilin yaranmasında da böyük xidmətlər göstərmişdir. Ə.Hüseynzadə, H.Cavid, M.Ə.Sabir, M.Hadi, A.Səhhət kimi yazıçı və şairlərin tərcümeyi-halları ilk dəfə onun böyük zəhmət və əziyyətə bəhasına tərtib etdiyi dərsləklərə salınmışdır. Abdulla Şaiqin Hüseyn Cavidlə birlikdə tərtib etdiyi, 1919-cu ildə çap olunan "Ədəbiyyat dərsləri" kitabı Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında ilk poetika kitablarından biridir.

Abdulla Şaiq həyatının 34 ilini Azərbaycan maarifinin inkişafına həsr edib. 1906-cı ilin avqustunda Bakıda keçirilən I Müəllimlər Qurultayının təşkilində yaxından iştirak edib, təşkilati işlərdə böyük fəallıq göstərmişdir. Şair qurultayda ana dilinin və ədəbiyyatın tədrisinə dair dövrə, zamanla səsləşən təşəbbüs qaldırıb. Bu təşəbbüsün həyata keçməsi üçün uğurlu addımlar atılıb. H.Zərdabi, F.Köçərli, M.Mahmudbəyov, S.Sani, A.Şaiq və başqalarından ibarət xüsusi komissiya yaradılaraq Azərbaycan dilində müvafiq proqram hazırlamaq onlara tapşırılıb. Bunun nəticəsində də I Müəllimlər Qurultayından bir il keçər-keçməz yeni dərsləklər yaranıb. "Əlifba", "Uşaq çeşməyi", "İkinci il", "Gülzar" və digər bu kimi dərsləklərdə A.Şaiqin öz əsərləri ilə bərabər dünya ədəbiyyatından örnəklər də çap olunub.

Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında böyük xidmətlər göstərmiş Abdulla Şaiq tərcüməçi kimi də çox işlər görmüşdür. Görkəmli ədib Firdovsinin "Şahnamə" əsərindən, C.Ruminin "Məsnəvi"sindən, N.Gəncəvinin "İsgəndərnamə"sindən parçaları, D.Defo, İ.Krılov, M.Lermontov, A.Puşkin, L.Tolstoy, K.Çukovski və başqa Avropa müəlliflərinin bəzi əsərlərini ana dilimizə çevirmişdir.

Abdulla Şaiq iki dəfə SSRİ Ali Sovetinin deputatı seçilib. Ədəbiyyatımızın inkişafındakı xidmətlərinə görə "Lenin" ordeni, "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni və müxtəlif medallarla təltif edilib. 1940-cı ildə Azərbaycan SSR-nin Əməkdar incəsənət xadimi fəxri adına layiq görülüb.

Abdulla Şaiq 1959-cu ildə Bakıda vəfat edib, Fəxri xiyabanda dəfn olunub. Uzun illərdir ki, Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrı şairin adını daşıyır. 1990-cı ildən isə Bakıda Abdulla Şaiqin ev-muzeyi fəaliyyət göstərir. Azərbaycan xalqı görkəmli ədibini heç vaxt unutmur, daim onu hörmətlə xatırlayıb yad edir.

**Vahid MƏHƏRRƏMOV,
"Azərbaycan"**

“Həpimiz bir günəşin zərrəsiyiz”

mənzum və mənsur hekayələrdən, nağıllardan, təmsillərdən və kiçikhəcmli pyeslərdən ibarətdir. Balacalar üçün yazdığı "Quzu", "Xoruz", "Keçi", "Uşaq və dovşan" və başqa şeirləri bu gün də maraqla oxunur, dillərdən düşmür. "Tıq-tıq xanım", "Yaxşı arxa", "Tülkü həccə gedir" kimi mənzum hekayə və nağılları milli uşaq ədəbiyyatımızın qızıl fonduna daxil edilmişdir.

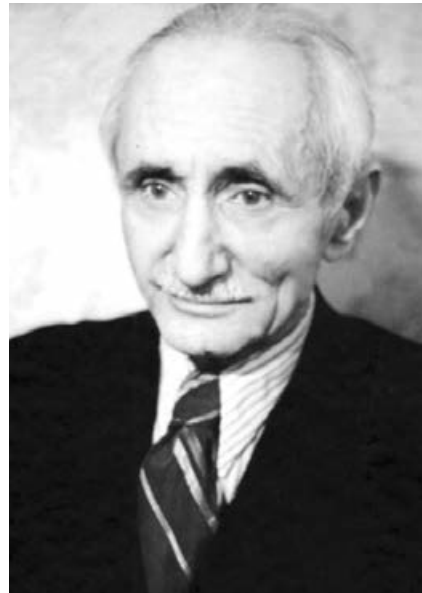
Yazdığı əsərləri ilə ürəkləri fəth edən Abdulla Şaiq milli ideologiyamızın təməlini qoyan ziyalılarımızdan biridir. Tarixdən yaxşı məlumdur ki, ötən əsrin əvvəllərində milli mənlilik şüuru yenidən oyanırdı. Milli dirçəlişi istəməyən çarizm xalqların özünüdərk prosesinin qarşısını almaq üçün müxtəlif çirkin yollara və üsullara əl atırdı. Çalışdı ki, xalqın milli mənlilik şüurunun oyanmasının qarşısını alsın. Məktəblərdə ana dili fənninin tədrisi məcburi deyildi. Şagirdlərin istədikləri zaman ərizə yazıb bu fəndən imtina etmək ixtiyarları var idi. Ana dilini tədris edən müəllimlər o birilərindən az məvacib alırdı. Heç bir məntiqə sığmayan belə qəbuldilməz qaydaların hökm sürdüyü dövrdə Abdulla Şaiq qələmini süngüyə çevirmişdi.

1917-ci ildə çar hökuməti "Məktəblərin milliləşdirilməsi barədə qərar" verdi. Bu qərarın ardınca Xalq Maarif Nəzarətinin Qafqaz Tədris dairəsi qərar haqqında əsasnaməni təsdiq etdi. Azər-

M.Hüseyn, H.Araslı və başqaları Şaiq məktəbinin ilk yetirmələri oldular.

Yaradıcılığı kimi Abdulla Şaiqin həyatı da olduqca maraqlıdır. O, 1881-ci il fevralın 21-də Tiflisin Şeytanbazar məhəlləsində dünyaya göz açmışdı. Validənləri Axund Mustafa və Mehri xanım bir neçə il idi ki, Tiflisə köçərək orada yaşayırdılar. Abdulla Şaiq Yusifdən sonra ailənin ikinci övladı idi. Şairin atası dövrünün sayılıb-seçilən ruhani ziyalı idi. Tarixi mənbələrdə qeyd edilir ki, o, 1881-ci ilədək Tiflis şəhəri üzrə qazinin müavini, sonra isə Qafqaz şeyxülislamının müavini işləmişdir. Gələcəyin böyük şairi olacaq Abdulla Şaiq ilk təhsilini Tiflisdə müsəlman uşaqları üçün nəzərdə tutulan altısinifli ruhani məktəbində almışdı. Onu da qeyd edək ki, bu məktəb yalnız dini təhsil verirdi. Onun tədris proqramı rus-tatar (Azərbaycan) məktəblərinin layihəsinə uyğun tərtib edilmişdi.

Abdulla Şaiq bu məktəbdə ilk təhsilini alıb. Sonra anası, qardaşı Yusiflə bərabər Xorasana gedib. Buna görə də Yusiflə Abdulla təhsillərini Xorasanda davam etdirməli olublar. 1889-cu ilin payızında Mehri xanım oğlu Yusiflə birlikdə Tiflisə dönüb. Abdulla isə təhsilini tamamlamaq üçün 1900-cü ilin payızınadək Xorasanda yaxın tanışlarının evində qalaraq burada dövrünün tanınmış ziyalılarından məntiq və poetika, həmçinin ərəb şeirlərinin tarixinə dair dərslər alıb. Yeddi il Xorasanda mü-

dünyaya tanıtdırır. Abdulla Şaiqin yaddaqalan, sevilən şeirləri, misraları çoxdur. Onun "Həpimiz bir günəşin zərrəsiyiz!" misrası isə dillər əzbəridir. Çünki bu misradan həmrəylik, birlik, sülh, əmin-amanlıq, insanlıq, beynəlmilətçilik, bəşəriyyət duyulur. Dövlət mükafatı laureatı, Əməkdar elm xadimi Nizaməddin Şəmsizadə Abdulla Şaiqin bu misrası haqqında belə yazırdı: "Türkün dünyagörüşünün sərhədsizliyini öyanıləşdirən ən böyük fəlsəfə məhz budur. "Hamımız bir günəşin zərrəsiyik!" - romantik ədibimiz Abdulla Axund Mustafa oğlu Şaiqin bu misrası təkcə Azərbaycanı, yalnız türk dünyasını yox, bütün bəşəriyyətin ən ideal, ən humanist şüarı olmalıdır. Həqiqətən də, hamımızın bir Günəşi var. Ondan həyat və hərarət alır, hamımızın bir Ayı var, ondan nur alır, hamımızın bir əcdadı var - Allahın öz əvəzinə yarandığı ilk insan